

## UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA INKLYUZIV TA'LIMNING PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK BOSQICHLARI

*Abdulla Qodiriy nomidagi  
Jizzax davlat pedagogika universiteti  
O'zbek tili va adabiyoti fakulteti  
2-bosqich 615-23 guruh talabasi  
uzluksiz ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning pedagogik-psixologik bosqichlari  
Fan: Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika  
Bajardi: **Qarhramonova Sevinch**  
Ilmiy rahbar: **Djurayeva Sohiba**  
Jizzax – 2025*

### **Kirish**

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirishda inklyuziv ta'lim muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalarning jamiyatga integratsiyalashuvini ta'minlash, ularning huquq va imkoniyatlarini tenglashtirish hamda shaxsiy salohiyatini to'liq namoyon etishiga imkon yaratadi. Uzluksiz ta'lim tizimida inklyuziv ta'lim bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim jarayonining pedagogik va psixologik bosqichlari yoritilib, ularning har biri o'ziga xos yondashuvlar asosida tahlil qilinadi.

Inklyuziv ta'limning pedagogik bosqichlari

#### 1. Boshlang'ich bosqich

Boshlang'ich ta'lim bosqichida inklyuziv ta'lim asoslari qo'yiladi. Bu bosqichda asosiy e'tibor:

- Maxsus ehtiyojga ega bolalarni aniqlash va ularning qobiliyatlarini baholash;
- Mos o'quv reja va dasturlarni ishlab chiqish;
- O'qituvchilarni inklyuziv ta'lim metodikalariga tayyorlashga qaratiladi.

Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida ham inklyuziv ta'lim dasturlari joriy qilinishi lozim. Bu orqali imkoniyati cheklangan bolalar umumiy muhitga moslashadi va kelgusida ijtimoiylashish jarayoni osonlashadi.

#### 2. Umumiy o'rta ta'lim bosqichi

Ushbu bosqichda inklyuziv ta'lim quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- Maxsus o'quv dasturlarni ishlab chiqish va tatbiq etish;
- Individual ta'lim yondashuvlarini qo'llash;
- O'qituvchi va ota-onalar o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish;

- Turli o'quv fanlari bo'yicha qo'shimcha moslashtirilgan materiallar yaratish.

O'quvchilarni sinf jamoasiga moslashtirish uchun psixologik va pedagogik qo'llab-quvvatlash xizmatlari yo'lga qo'yilishi lozim.

### 3. Kasb-hunar va oliy ta'lim bosqichi

O'rta maxsus va oliy ta'lim bosqichlarida inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim:

- Talabalarga mos shart-sharoit yaratish (maxsus texnologiyalar, o'quv materiallari, moslashtirilgan muhit);
- Imkoniyati cheklangan shaxslar uchun qo'shimcha grant va stipendiyalar ajratish;
- O'qituvchilarning malakasini oshirish va maxsus pedagogik yondashuvlarni rivojlantirish.

Bu bosqichda inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli tashkil etish natijasida imkoniyati cheklangan shaxslar jamiyatda to'liq faoliyat yurita oladigan mutaxassis sifatida shakllanadi.

Inklyuziv ta'limning psixologik bosqichlari

#### 1. Moslashuv bosqichi

Imkoniyati cheklangan bolalar umumiy ta'lim tizimiga moslashishi uchun:

- Ruhiy holatini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish;
- Ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam berish;
- Individual psixologik yordam ko'rsatish zarur.

Bu bosqichda psixologik yordam bolalarning o'z-o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish va sinfdoshlari bilan muloqotini yaxshilashga qaratiladi.

#### 2. Rivojlanish bosqichi

O'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ko'maklashish maqsadida:

- Differensial yondashuv asosida darslarni tashkil etish;
- Psixologik trening va motivatsion mashg'ulotlarni o'tkazish;
- O'quv jarayonida bolalarning psixologik muammolarini aniqlash va ularga echim topish muhim sanaladi.

#### 3. Mustaqillik bosqichi

Bu bosqichda imkoniyati cheklangan shaxslar jamiyatda o'z o'rnini topishi, mehnat faoliyatini olib borishi va mustaqil hayot kechira olishi uchun quyidagi tadbirlar amalga oshirilishi lozim:

- Kasbiy yo'naltirish ishlari;
- Hayotiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish;
- Mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

Bu bosqichda inklyuziv ta'lim tamoyillari asosida insonning jamiyatga integratsiyalashuvi ta'minlanadi.

### **Xulosa**

Uzluksiz ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning pedagogik va psixologik bosqichlarini izchil amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik bosqichlarda o'quv jarayoni va metodikalarning moslashuvi ta'minlansa, psixologik bosqichlarda o'quvchilarning ruhiy holati va ijtimoiy muhitga moslashuvi e'tiborga olinadi. Samarali inklyuziv ta'lim tizimi orqali imkoniyati cheklangan shaxslarning jamiyatga integratsiyalashuvi, bilim olishi va kasbiy faoliyat yuritishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro tajriba va tadqiqotlar.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan rivojlanish strategiyasi" bo'yicha qarorlari.
4. Xalq ta'limi vazirligi tomonidan nashr etilgan inklyuziv ta'lim bo'yicha metodik qo'llanmalar.
5. Pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha ilmiy maqolalar va monografiyalar.

## **UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA INKLYUZIV TA'LIMNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK BOSQICHLARI**

### **Tezis**

Mazkur maqolada uzluksiz ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning pedagogik va psixologik bosqichlari tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan shaxslarning jamiyatga integratsiyalashuvi va ta'lim olish huquqini ta'minlashga xizmat qiladi.

Pedagogik bosqichlar boshlang'ich, umumiy o'rta va oliy ta'lim darajalarida amalga oshirilib, maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish, moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish va pedagog kadrlarni tayyorlashni o'z ichiga oladi.

Psixologik bosqichlar esa moslashuv, rivojlanish va mustaqillik bosqichlariga bo'linib, ta'lim oluvchilarning psixologik holatini qo'llab-quvvatlash, ularning motivatsiyasini oshirish hamda ijtimoiy hayotga tayyorlash jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Maqolada inklyuziv ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun taklif va tavsiyalar ilgari surilib, uning pedagogik va psixologik jihatlari chuqur tahlil qilingan.